

En fårras med två föreningar – hur blev det så?

1977 bildades Föreningen Gutefåret (FG) för att verka för avel på renrasiga och friska djur under naturliga driftsformer. Knappt 30 år senare splittras föreningen och många frågar sig idag varför det finns två föreningar för samma ras. Under hotet att Gutefärakademien (GA) nu har för avsikt att bilda en ny ras av "deras" gutefår har vi i FG sett oss tvungna att berätta historien och bemöta de beskyllningar vi outhärligen mottagit från GA om att vi bedriver korsningsavel samt skulle vara inriktade endast på produktion och inte bevarande. Nedan följer en nedkortad version av den långa händelseutvecklingen som gav upphov till splittringen.

På årsmötet 2004 beslutas att en genbank för gutefåren ska bildas och för att utarbeta riktlinjer för genbanken inrättas ett avelsråd (AR). Genbankens syfte handlar främst om att hålla gutefåren fria från korsningar med andra raser men aveln ska genomföras så att **mångfalden bevaras**. AR leds vid sjösättandet av genbanken 2005 av Björn Hjernquist och dessutom ingår Bodil Wallberg och Peter Ohlström (senare ersatt av Kjell Lindström), ingen med styrelseuppdrag. AR börjar ganska snart sortera bort gutefår med vissa färger eller teckningar som de anser uppkomna av inkorsningar med andra raser, detta helt utan styrelsens godkännande. Björn kritiserar bland annat styrelseledamoten Per Abrahamsson, agronomie doktor inom husdjursvetenskap med ett stort intresse inom genetik, för att bedriva korsningsavel med texel och ser de s k tårfläckarna hos gutefår som ett tecken på detta. Dessa förekommer även hos blå texel men ska senare bevisas i projekt Guteanor* inte ha något genetiskt samband med tårfläckar hos gutefår. Resultatet av projektet visar att gutefåren har en bred genetisk variation utan tecken på inkorsningar samt att inga besättningar är mer ursprungliga än andra. **Alla gutefår utgör en population.** Nämnas kan att Björns får på Lilla Karlsö ingick i provtagningen. Till historien hör också att Per i flera mejl från Björn läst dennes lovord över hur den texelbagge han tidigare köpt gett så bra klassning på lamm med gutemödrar vid slakteriet i Visby!

Under 2006 blir schismen så stor att genbanken tidvis läggs på is på grund av ovisshet och oenighet mellan AR å ena sidan och styrelsen och medlemmar som vill ansluta sig till genbanken å andra sidan. På hösten samma år riktar FG:s revisor skarp kritik mot AR för dess egenmäktiga förfarande gentemot styrelsen, insinuerande påståenden mot vissa personer samt användande av föreningens medel utan samråd med styrelsen. Denna agerande genom att skicka en inbjudan till AR för att reda ut det problemkomplex som hopat sig och för att om möjligt bana väg för en gemensam syn på den framtida verksamheten. I svaret från Björn riktar han skarp kritik mot styrelsens uppfattning och hantering av olika frågor. Detta resulterar i att revisorn reagerar på AR:s i hans tycke säregna önskemål och ståndpunkter med att begära utträde ur föreningen samt att entledigas från sitt uppdrag.

I början av 2007 beslutar styrelsen att djur med dokumenterad härstamning tillbaka till 1 januari 1997 skall betraktas som rasrena och kunna ingå i föreningens genbanksverksamhet. De besättningar som trots detta har nekats tillträde, kan nu överklaga och få sina djur godkända. AR har nekats djur med släktskap till tre specifika avelsbaggar tillträde då de utan bevis anser dessa vara inkorsade med annan ras.

Våren 2007 är splittringen ett faktum! AR har illojalt bildat en egen förening – Gutefärakademien. Detta efter att de under våren vägrat följa de gemensamt överenskomna riktlinjerna och underlåtit att verkställa styrelsens beslut och i övrigt inte hört samman dess framställningar. Björn har skriftligt begärt hos Jordbruksverket att få bli registerförande organisation för Gutefårens genbank och i denna skrivelse omnämnt FG och dess styrelse i osakliga, ärekränkande och nedvärderande omdömen. Det material som bekostats av FG och som utgör föreningens egendom i form av bl a en färgskrivare, kopianator, dataprogram, databas (med alla uppgifter om anslutna genbanker samt certifierade besättningar), ingångna genbanksavtal med tillhörande bilagor, pärmar m m har det f d AR vägrat att återlämna till FG trots upprepade uppmaningar. Man har helt enkelt stulit utrustning och material varför styrelsen utesluter medlemmarna i AR ur FG och ser sig tvingade att göra en polisanmälan.

På GA:s hemsida och medlemstidning Hornfar riktas stort fokus på Gotland och på att svärta ner FG. GA har från första början hävdats att endast de djur som godkänns av dem är riktiga gutefår och endast de ättlingar till fåren som finns på Lilla Karlsö är "riktiga" gutefår. Detta är märkligt då de djur som med tiden hamnade på andra platser, som till exempel fastlandet, kommer från de femtontal djur som räddades på 1930-40-talet. GA kallar FG:s gutefår för "gutefårliknande produktionsfår" som de menar att vi avlat fram för att få stora slaktkroppar. I GA:s tidskrift nr 26 säger man i klartext att det är dags att bilda en "egen" ras - Hånnlambi. Syftet är att skilja det som **DE** anser vara två populationer ifrån varandra. Det skulle vara ett stort bakslag för rasen och försvåra bevarandearbetet om så skulle ske. Det är viktigt att hålla så många gutefår och besättningar igång som möjligt för att säkerställa en bred avelsbas och inte riskera att tappa gener/egenskaper. FG har tagit kontakt med Jordbruksverket för att få till en dialog med dem i denna fråga. Jordbruksverket delar vår åsikt att gutefåren utgör en och samma population. Ändå har man godkänt två olika avelsplaner för gutefår, delvis innehållandes motstridiga regler och krav, för samma ras!

Anmärkningsvärt är också att de tre tyngsta posterna i GA:s styrelse med sex ledamöter innehas av personer med Hjernquist i efternamn. Alla tre har starka band till besättningen på Lilla Karlsö. Avelsrådet består bara av Björn vilket blir särskilt intressant då man i GA:s avelsprogram kan läsa: ”Genbanksregistret är tills vidare endast tillgängligt för föreningens avelsråd”. Detta måste innebära att varken medlemmar eller SJV har insyn i denna genbank.

FG har i skrivelse till SF och SJV den 1/9 2021 ifrågasatt GA:s planer, och grunderna till dem, att bilda en ny ras av gutefären, något vi anser vore mycket skadligt för arbetet med att bevara gutefären. Alla gutefår har trots allt samma ursprung i de besättningarna som räddades av Edward Graeert och Konrad Helsing/Nils Dahlbäck. Det är illa nog att det ska behövas två olika föreningar.

Text: Anna Hall, redaktör Tidningen Gutefåret/vice ordförande Föreningen Gutefåret och Markus Kuster, ordförande Föreningen Gutefåret

* Projektet Guteanor drev FG tillsammans med Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala under 2010-talet. Där studerade Anna Maria Johansson och Christina Marie Rochus gutefärens genetik. Projektet finansierades delvis av Jordbruksverket (journalnummer JV 2013-1973).